

РЕЦЕНЗИЯ

по процедура за защита на дисертационния труд на Стефко Аенски за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ - Професионално направление: 8.2 Изобразително изкуство, Научна специалност: Реставрация, на тема: "ПРОБЛЕМИ ПРИ РЕСТАВРАЦИЯТА НА СТЕНОПИСИ ВЪРХУ ПОЧВЕНО-ГЛИНЕСТА ОСНОВА В БЪЛГАРИЯ"

Рецензент : проф. д-р.Здравко Каменаров

Катедра „Стенопис“, НХА

Заповед 0128-0 от 05.07.2019г.

Дисертационният труд на Стефко Аенски е съобразен с изискванията на Националната художествена академия за присъждане на образователна и научна степен ДОКТОР. Темата, на която е посветена дисертацията, не е разработвана до сега и запълва една важна информационна празнина. Тя е особено актуална с оглед на все по-голямата необходимост от реставрацията на произведенията на изкуството, изпълнени върху почвено-глинеста основа. Трудът притежава добре структурирана теоретична част с богат фактологичен материал и задълбочени анализи в текстовата част. Експерименталната част представлява интерес за сферата на изкуствознанието и реставрацията - от гледна точка на опазването на културното наследство, и представянето на специфичен подход в консервацията.

Дисертацията е с обем от 256 страници и съдържа: увод, три глави с приложения към тях снимки, диаграми таблици и схеми, заключение, декларация за оригиналност и библиография.

Наименованията на главите – „Преглед на реставрационната практика при стенописи, изпълнени върху почвено-глинести основи“; „Проучване на два паметника при с. Долно Луково, Ивайловградско. Тракийска гробница от IV–III в. пр. Хр. и храм „Св. св. Константин и Елена“ (1806–1818 г.)“; и „Метод за реставрация на стенописи, изпълнени върху почвено-глинести материали“ изясняват логиката на изследваната тема. Намерен е текстовят баланс, ясно са дефинирани целите и задачите, както и границите на изследването.

За целите на дисертацията е използвана методология включваща набор от многообразни методи на изследване: исторически, описателен и иконологичен метод, сравнителен и иконографски анализ; изобразителен метод – събиране и класифициране на изобразителен материал; експериментално-аналитичен метод – провеждане и протоколиране на експерименти и съставяне на изводи въз основа на получените резултати; научно-изследователски метод.

Информационната база, върху която стъпва изследването, е свързана с книги, публикации, текстови описания и разработки в сферата на реставрацията.

Дисертацията е правилно и точно структурирана в трите глави, като хронологично проследява определените аспекти на научното изследване.

В първата глава обстойно са разгледани някои от фундаменталните аспекти на реставрационната практика при стенописи, изпълнени върху почвено-глинести основи и хронологията на световния и българския опит в тази сфера. Определен интерес за статистиката в областта на реставрацията представлява описанието на редица паметници на културата, при които са използвани почвено-глинести смеси в различните технологични пластове. Също така, от значение за дисертационния труд е и подробният разбор на използваните материали, и особеностите на градеж на архитектурни обекти през периода на българското Възраждане. Важен аспект в изследването е и проучването, и описанието на реставрационните проблеми съпътстващи подобен вид строителство, както и методологията и приложените материали в процесите на консервация.

Следвайки логичното развитие на темата, втората глава изяснява подхода използван от докторанта при проучването и реставрацията на Тракийска гробница от IV–III в. пр. Хр. и храм „Св. св. Константин и Елена” (1806–1818 г.). Обстойно са проучени двата паметника по отношение на технико-технологичното изграждане, като подробно са разгледани и изследвани приложените материали за градеж, декорация и стенописно изпълнение. Изготвено е иконографско описание и задълбочен анализ на състоянието на обектите с цел изготвяне на програма за консервация и реставрация.

Глава трета обстойно разглежда възможността за прилагане на полиуретанови и акрилни смоли в реставрацията на храм „Св. св. Константин и Елена“ в с. Долно Луково, Ивайловградско, през 1994–1997 г. и актуализира метода при реставрацията на храм „Св. Николай” в с. Ярджиловци, Пернишко, през 2017 г.

Описаните реставрационни дейности на представените в докторантския труд обекти се базират на проучване и документиране на структурата на градежа и декорацията (украсата). Проведени са задълбочени изследвания на състава на строителните материали в различните слоеве. Изяснени са видът на градежа и настъпилите изменения и реставрационни проблеми. Извършена е оценка на състоянието и са отчетени външните и вътрешни фактори, влияещи върху трайността на стенописите. На база третиране на проби и експериментални участъци е изградена логична концепция за реставрация. Осъществена е съпоставка с предходна реставрация на храм „Св. св. Константин и Елена“ в с. Долно Луково, Ивайловградско, през 1994–1997 г. и е приложен модифициран метод на реставрацията на храм „Св. Николай” в с. Ярджиловци, Пернишко, през 2017 г. Значителен принос за дисертационният труд е подробното описание и анализиране на материалите (полиуретанови пяни) в разработената от докторанта реставрационна технология на стенописи върху почвено-глинеата смес.

Към съпътстващата част на научния труд авторът представя три приложения съдържащи:

- писмена документация от проучването, отчети и протоколи от извършени изследвания, графични схеми с възстановки на декорацията на тракийска гробница от IV–III в. пр. Хр. при с. Долно Луково, Ивайловградско;
- отчети и протоколи от извършени изследвания, графични схеми на стенописите и експертно становище за храм „Св. св. Константин и Елена” (1806 г.) в с. Долно Луково, Ивайловградско;
- отчети и протоколи от извършени изследвания в храм „Св. Николай” (1877 г.) в с. Ярджиловци, Пернишко;

Изследванията са извършени в катедра „Строителни материали и изолации“ на Университета по архитектура, строителство и геодезия (УАСГ) в София; Минно-геоложки университет, София; БАН, "Огранична химия", София; Софийски университет, катедра "Микробиология", София; НХА, катедра "Реставрация", София.

В приложенията се констатира, че някои от изследванията са непълни и неточни и логично възниква въпросът за необходимостта от прилагането им към научния труд. Например, наличието на PbO не идентифицира само оловна бяла. Съществуват два жълти пигмента с такъв състав, характерни за изкуството през периодите на Средновековието и Възраждането. Ако се предполага, че има наличие на багрила, същите могат да се докажат чрез изследване в лаборатория по органична химия, където е изследван свързателят. Микробиологичните изследвания дават най-общи насоки за провеждане на реставрационни дейности. Не са отчетени и особеностите на биоцидите по отношение на крайният естетически резултат в реставрацията. Например, третирането на *Aspergillusniger* с Prevantol води до оцветяване на повърхността. Също така не става ясно защо при препоръка от микробиолог за прилагане на 3% разтвор на Prevantol, докторантът използва 10%. Отсъства фото и писмена документация за местата, от които са взети пробите за различните видове изследвания. Визуалното изследване на пробата е една малка част от необходимия доказателствен материал. При

защита на дадена теза, касаеща трайността във времето на даден продукт - в случая - пенополиуретан, задължително се прилагат резултати от съпътстващи изследвания.

Липсата на референтни диаграми за съпоставка на изследванията, хаотичното представяне на резултати и чисто дедуктивни разсъждения от страна на изследващите лаборатории са неприемливи и до голяма степен са в минус на самия докторантски труд.

Като изключим този спорен въпрос, свързан с преценката за прилагането на определени химико-физични и биологични изследвания към даден дисертационен труд, смятам че дисертацията посветена на такава специфична област в реставрацията има приносен характер.

В декларацията за оригиналност докторантът изтъква осем приноса. Всички те са с висока степен на значимост в технико-технологичния подход при опазването на стенописно произведение.

Целта, предметът и методите на изследване са конкретни и правилно формулирани. Изследваният проблем е актуален и значим, както за развитието на българското и световно изкуство, така и за тяхното опазване. Научният труд представя изключително полезна информация, която може да послужи при бъдещи изследвания и реставрации на обекти с подобни технологични характеристики и реставрационни проблеми.

Съдържанието на дисертацията, качествата и обемът на разработката, приложенията и богатата илюстративна част, както и направените научни публикации, дават основание за притежание на всички нужни качества за един научен труд, поради което предлагам на уважаемото Научно жури да подкрепи и оцени положително обсъжданият дисертационен труд на Стефко Аенски и да му бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Дата:

проф. д-р.Здравко Каменаров